

United Nations Advance Mission in Cambodia (UNAMIC), United Nations Transitional Authority in Cambodia (UNTAC)

Duur: UNAMIC 18 februari 1992 - 15 maart 1992;

UNTAC 15 maart 1992 - 18 november 1993

Aantal militairen: UNAMIC 27; UNTAC 2.609

Dapperheidsonderscheidingen: Bronzen Kruis 1

Dodelijke slachtoffers: 2

Achtergronden

In 1954 viel het Franse koloniale rijk in Zuidoost-Azië uiteen en verkreeg ook de Franse kolonie Cambodja haar onafhankelijkheid. De Cambodjaanse vorst Norodom Sihanouk gaf na de onafhankelijkheid het koningschap op om eerst premier en vervolgens president te worden. Sihanouk zag zijn positie in de jaren zestig echter ernstig bedreigd door zowel linkse als rechtse groeperingen. Hij werd na een rechtse staatsgreep in 1970 afgezet. Royalisten en communisten organiseerden zich in militante verzetsbewegingen. De harde kern van het verzet werd gevormd door de communistische Rode Khmer die hulp kreeg van Noord-Vietnam. De rechtse regering verloor al snel de greep op het land en in april 1975 trok de Rode Khmer de Cambodjaanse hoofdstad Phnom Penh binnen. Het jaar daarop wierp Pol Pot zich op als de onbetwiste leider van de Rode Khmer. Hij sloot Cambodja van de buitenwereld af en voerde een meedogenloze politieke en sociale revolutie door. Naar schatting kostte dit schrikbewind meer dan een miljoen Cambodjanen het leven.

De Rode Khmer wenste het verloren gegane middeleeuwse Khmer-rijk in zijn oude glorie te herstellen ten koste van de buurlanden Vietnam, Laos en Thailand. Vietnam koos daarop de kant van het Cambodjaanse verzet tegen het bloedige regime van Pol Pot. Die steun nam zulke vormen aan dat de Vietnamese troepen in 1979 op hun beurt Phnom Penh innamen. De verdreven Rode Khmer begon een felle guerrilla tegen het nieuwe pro-Vietnamese bewind. Ook de royalisten van prins Sihanouk, de zogeheten Witte Khmer, zetten hun militaire acties voort. Het duurde nog tien jaar voordat het Cambodjaanse verzet en de door Vietnam gesteunde Cambodjaanse regering bereid waren hun meningsverschillen aan de onderhandelingstafel op te lossen.

Het VN-mandaat van UNAMIC en UNTAC

De VN, Indonesië en Frankrijk wierpen zich in 1989 op als bemiddelaars in de Cambodjaanse burgeroorlog. De strijdende partijen kwamen in april 1991 een staakt-het-vuren overeen. Prins Sihanouk verzocht de VN in augustus 1991 met spoed waarnemers naar Cambodja te sturen om toe te zien op de handhaving van het bestand. De

Veiligheidsraad besloot daarop op 16 oktober 1991 in resolutie 717 de *United Nations Advance Mission in Cambodia* (UNAMIC) op te richten. De partijen bogen zich vervolgens tijdens een nieuwe onderhandelingsronde over het definitieve vredesplan en ratificeerden op 30 oktober 1991 de zogeheten Parijse akkoorden. Ter ondersteuning van de implementatie van deze akkoorden riep de Veiligheidsraad in resolutie 745 van 28 februari 1992 de *United Nations Transitional Authority in Cambodia* (UNTAC) in het leven. Het veelomvattende mandaat van deze 'tweede generatie' vredesmissie ging in op 15 maart 1992 en had een duur van achttien maanden. UNAMIC zou worden opgeheven zodra UNTAC operationeel werd. Overigens was op 8 januari 1992 het mandaat van deze 'voorlopers-missie' nog uitgebreid om het acute mijnengevaar te kunnen aanpakken.

Het verloop van de missies

De uitvoering van het vredesakkoord in Cambodja verliep gefaseerd. De eerste fase begon op 30 oktober 1991, direct na de ondertekening van de Parijse akkoorden. Toezien op het staakt-het-vuren en het mijnenvrij maken van vitale gebieden waren de belangrijkste taken. Vanaf maart 1992 nam UNTAC deze taken over terwijl zij tevens toezicht hield op de terugkeer van vluchtelingen en het vertrek van alle buitenlandse, niet tot de VN behorende, eenheden met hun wapens en uitrusting naar hun eigen land. De tweede fase begon op 13 juni 1992 en was gericht op het kantonneren, ontwapenen en demobiliseren van de militairen van de vier Cambodjaanse partijen. De derde fase begon in oktober 1992: de organisatie van de verkiezingen, die in mei 1993 hun beslag moesten krijgen.

Het Nederlandse aandeel in UNAMIC

De ministers van Defensie en Buitenlandse Zaken deelden de Kamer op 31 januari 1992 mee dat ze akkoord gingen met de deelname van 27 militairen aan UNAMIC om het mijnenprobleem uit de weg te ruimen. De Duik- en Demontegroep van de Koninklijke Marine (KM) en de Explosieven Opruimings Dienst van de Koninklijke Landmacht (EOD/KL) zouden elk een opleidingsteam en een supervisieteam leveren. De opleidingsteams hadden een omvang van zeven, de supervisieteams van drie militairen. Deze teams werden tezamen met twee staffunctionarissen bij de *Mine Training and Co-ordination Unit* (MTCU) ingedeeld. De vijf overige militairen kregen staf-functies bij de *Planning and Liaison Cell* van het UNAMIC-hoofdkwartier. De Nederlandse staffunctionarissen arriveerden op 18 en 27 februari 1992 in de Cambodjaanse hoofdstad. De start van de omvangrijke operatie verliep echter zo traag dat de teams zelf pas op 5 april 1992 uit Nederland konden vertrekken. Toen was UNAMIC al in UNTAC overgegaan. Na een kort introductieprogramma werd het oplei-

dingsteam van de marine in Siem Reap geplaatst en dat van de EOD bij Battambang. De twee supervisieteams vertrokken naar het gebied tussen Sisophon en Siem Reap. De beide opleidingsteams verzorgden vanaf 27 april mijnencursussen, maar moesten hun lessen aan de inheemse mijnenruimers al op 9 mei staken door tegenwerking van de Cambodjaanse regering. De tijd werd daarna gevuld met het geven van *mine-awareness* cursussen aan VN-eenheden en *Non-Governmental Organizations* (NGO's). Begin juli 1992 ging het opleiden van Cambodjanen wederom van start. Minister van Defensie A.L. ter Beek keurde eind juli 1992 een uitbreiding van het takenpakket van de teams goed: zij mochten nu ook explosieven onschadelijk maken.

Het Nederlandse aandeel in UNTAC

De secretaris-generaal benaderde Nederland op 14 april 1992 met het formele verzoek een infanteriebataljon ter beschikking te stellen voor de UNTAC-missie. Minister van Defensie Ter Beek had op 11 februari 1992, na de gebruikelijke informele sondering door de VN, al toestemming gegeven om met de voorbereidingen te starten. De ministerraad was op 12 maart 1992 akkoord gegaan met deelname aan UNTAC. De Nederlandse bijdrage bestond uit een bataljon van het Korps Mariniers, drie transportvliegtuigen van het type F-27 Troopship van 334 Squadron en drie Alouette III-helikopters van 298 Squadron met ongeveer zeventig man ondersteunend personeel en enkele staffunctionarissen. Twee militairen – de kolonels W.A. Huijssoon (KL) en K.C. Roos (KMar) – werden op belangrijke staffuncties geplaatst. Huijssoon was van 5 april 1992 tot 14 november 1993 verantwoordelijk voor de planning binnen de UNTAC-staf. Kolonel Roos vertrok op 14 april 1992 naar Cambodja om – in de rang van brigade-generaal – de leiding van het civiele politieapparaat van UNTAC op zich te nemen. Hij was in die hoedanigheid verantwoordelijk voor 3.600 politieagenten, die hielpen bij de opleiding en functieuitoefening van de lokale politie. Hij keerde op 1 september 1993 terug naar Nederland.

De VN vroegen Nederland op 30 april tevens een *Movement Control Unit* (MCU) te leveren. De ministerraad ging hiermee op 8 mei akkoord. Het merendeel van het personeel vertrok op 2 juli naar Phnom Penh. De MCU nam op een aantal vliegvelden en havens in Cambodja en Thailand de vrachtafhandeling op zich. De eenheid telde 49 KL-militairen en stond onder bevel van majoor A. Huttenga. Op verzoek van UNTAC werden in oktober 1992 meer planners en controleurs opgenomen in de eenheid en minder vrachtwagen- en hefruckchauffeurs. De MCU keerde in een aantal slagen in oktober en november 1993 terug naar Nederland, de laatste slag vertrok op 18 november.

Een verkenningsgroep van 56 militairen van marine en luchtmacht vertrok op 22 april 1992 naar Thailand. Kwartiermakers van het Korps Mariniers vertrokken op 14 mei, twee weken later gevolgd door een 123 militairen sterk contingent om de transport-

schepen in Bangkok te helpen lossen. 84 mariniers die de kampen moesten gaan opzetten, vertrokken op 1 juni.

Cambo-I, zoals het eerste mariniersbataljon voor UNTAC al snel bekend stond, kon door tegenwerking van de geduchte Rode Khmer slechts twee van de vier compagnieën in de toegewezen sector 1 ontplooiën. De Rode Khmer vond een te sterke aanwezigheid van UNTAC gevaarlijk voor een zeer lucratieve bron van inkomsten, te weten het uitdelen van ‘concessies’ voor de houtkap en het winnen van edelstenen in het door haar beheerste gebied. Sector 1 lag in het uiterste westen van Cambodja tegen de Thais-Cambodjaanse grens. C-compagnie nestelde zich op 16 juni in Phum Nimit, een kantonneringslocatie voor regeringstroepen in het noorden van de sector. In Phum Nimit werd ook het veldhospitaal geplaatst. B-compagnie richtte in Sok San, in het zuiden van de sector, een kantonneringslocatie voor eenheden van de Witte Khmer in. A-compagnie, D-compagnie, de bataljonsstaf en de verzorgingseenheden probeerden vanuit Ban Klong ta Knong, een voormalig kamp voor Cambodjaanse vluchtelingen aan de Thaise zijde van de grens, toegang te krijgen tot het gebied van de Rode Khmer. Toen dat mislukte, besloot de bataljonscommandant, luitenant-kolonel der mariniers H.F. Dukers, buiten de sector een andere locatie voor zijn hoofdkwartier te zoeken. De bataljonscommandant was tevens sectorcommandant en wilde in Cambodja zo snel mogelijk een sectorhoofdkwartier inrichten. UNTAC breidde daartoe de Nederlandse sector aan de noordzijde uit. De staf, de verzorgingseenheden en A-compagnie vestigden zich tussen 11 en 20 juli iets ten noorden van Sisophon. D-compagnie kreeg Phum Bavel toegewezen.

Drie F-27 vliegtuigen werden op 27 mei op de Thaise marinebasis U-Tapao gestationeerd. Detachementscommandant was luitenant-kolonel F. Knappers. Het Alouette-detachement verbleef op U-Tapao, zolang het bataljon niet volledig was ontplooid. Op 16 juli voegden de helikopters zich bij A-compagnie. Eén van deze heli’s was standby voor evacuatie van eventuele gewonden. Naast het helidetachement werden aan het bataljon vier marechaussees en een veldpostdetachement van twee personen (KL) toegevoegd. Dit bracht de totale sterkte van de Nederlandse bijdrage aan UNTAC medio september 1992 op 870 militairen, van wie 751 mariniers.

Wat betreft het kantonneren, ontwapenen en demobiliseren van de strijdende facties – in deze fase de hoofdtaak van het mariniersbataljon – bleek al snel dat de royalistische Witte Khmer in Sok San zich coöperatief opstelde. In Phum Nimit waren de regeringstroepen aanvankelijk ook genegen zich te laten kantonneren, maar toen de Rode Khmer in dit gebied niet wilde meewerken, toonden ook zij zich terughoudender. De overige taken, het begeleiden van terugkerende vluchtelingen, het beveiligen van konvooien, de deelname aan de grensbewaking en de verbetering van de infrastructuur, konden de mariniers tot tevredenheid uitvoeren.

Cambo-II, onder bevel van luitenant-kolonel der mariniers P.C. Cammaert, loste op 8 december 1992 Cambo-I af. Evenals het eerste bataljon was Cambo-II uitgerust met het sneeuwvoertuig BV 206, dat uitstekende diensten bewees tijdens talloze patrouil-

les over de modderige Cambodjaanse wegen. Op 27 december 1992 kreeg het bataljon van UNTAC het gepantserde wielvoertuig Wolf II in bruikleen, voor patrouilles in mijngevaarlijke gebieden. De komst van het nieuwe bataljon viel samen met een wijziging in de Nederlandse bijdrage aan UNTAC en met een verandering van de grenzen van de Nederlandse sector. Het F-27 detachement werd op 12 november 1992 teruggetrokken, terwijl het aantal heli's van drie tot vier werd uitgebreid. Met het oog op de aankomende verkiezingen veranderde UNTAC de sectorgrenzen zodanig dat zij samenvielen met de provinciegrenzen. Daardoor omvatte de nieuwe Nederlandse sector nu de provincie Bantey Meanchey. Alleen Sok San werd vanwege de goede contacten met de bevolking niet opgegeven: een deel van F-compagnie werd hier geplaatst. Het resterende deel van F-compagnie alsmede E-compagnie van Cambo-II namen compounds van bataljons uit Bangladesh en Pakistan over. Gedeeltelijke nieuwbouw was echter noodzakelijk. G- en H-compagnie vestigden zich op de locaties van respectievelijk de vertrekkende A-compagnie van Cambo-I in Sisophon en C-compagnie in Phum Nimit. Het veldhospitaal bleef in Phum Nimit. Het hospitaal behandelde niet alleen mariniers, ook de bevolking kon hier terecht. Het hoofdkwartier ten slotte bleef gevestigd in Sisophon.

De nieuw afgebakende Nederlandse sector was aanvankelijk relatief rustig. Zeer uitzonderlijk naar Cambodjaanse begrippen was de kalmte in de zogenoemde *Liberated Zone*, in het noordwesten van Bantey Meanchey. Troepen van drie elkaar vijandige facties, onder wie de Rode en de Witte Khmer, hadden deze zone gezamenlijk veroverd op de Vietnamezen. De drie facties gunden elkaar hier onbeperkte bewegingsvrijheid. De Rode Khmer was in deze zone zelfs bereid om op beperkte schaal met UNTAC samen te werken. De meeste hinder ondervond het bataljon in de gebieden die buiten de *Liberated Zone* lagen, daar waar de regeringstroepen het voor het zeggen hadden. Deze stelden zich soms agressief en provocerend op tegenover patrouilles van de mariniers. Ongedisciplineerde regeringssoldaten maakten zich daarnaast schuldig aan banditisme. Zij vulden hun magere soldij aan door 'tolheffing'.

Ondanks de weigering van de Rode Khmer om te participeren in het vredesproces, ging op 5 oktober 1992 fase 3 van start met de registratie van de kiezers. De spanning in door de Rode Khmer gecontroleerde gebieden bereikte mede hierdoor in december 1992 het kookpunt. Regeringstroepen en de Rode Khmer wisselden artillerievuur uit, Cambodjanen van Vietnamese komaf werden belaagd en ook personeel van UNTAC kwam regelmatig onder vuur te liggen of werd gegijzeld. Zo beschoot de Rode Khmer op 12 januari 1993 Sok San.

In sector 1 leek het begin mei definitief met de rust gedaan. Een konvooi van Nederlandse mariniers en Japanse politieagenten liep op 4 mei 1993 in een hinderlaag. De marinier der eerste klasse D.A. Vonk wist – hoewel zelf gewond – zijn zwaar beschadigde Landrover en gewonde collega-mariniers uit de gevarenzone te brengen. Gebruikmakend van zijn mitrailleur dwong hij een voertuig behorende tot een van de bij het conflict betrokken facties tot stoppen om zichzelf en de gewonden te evacueren.

Vonk werd in januari 2002 voor zijn dapper optreden onderscheiden met het Bronzen Kruis.

De verkiezingscampagne was inmiddels op 7 april 1993 van start gegaan. Cambo-II had op 1 maart 1993 orders gekregen van het UNTAC-hoofdkwartier om de verkiezingen in zijn sector in goede banen te leiden. De mariniers beveiligden de stembureaus, beschermden personeel van UNTAC en de internationale verkiezingswaarnemers en leverden het benodigde transport. De verkiezingen, gehouden van 23 tot 28 mei, verliepen opvallend rustig. De Rode Khmer leek na de verkiezingen zelfs enige toenadering te zoeken. De verhoudingen tussen de Rode Khmer enerzijds en de overige facties en UNTAC anderzijds verslechterden echter in augustus weer.

Op 10 juni, de dag dat de speciale vertegenwoordiger van de secretaris-generaal voor Cambodja, Yasushi Akashi, verklaarde dat de verkiezingen vrij en eerlijk waren verlopen, nam Cambo-III, onder bevel van luitenant-kolonel der mariniers F.W. Hoogeland, de gebiedsverantwoordelijkheid van Cambo-II over. Dit derde bataljon was samengesteld uit mariniers die vóór hun UNTAC-uitzending taken vervulden buiten de twee parate mariniersbataljons. Al snel werd gesproken van een 'sprokkelbataljon'. De omvang van Cambo-III bleef dezelfde als van zijn voorganger. De uitzending van Cambo-III stond vooral in het teken van de ontbinding van UNTAC. De bataljonscommandant en zijn staf achtten het, gezien de taakstelling, raadzaam vijf compounds in te richten. Het aantal infanteriecompagnieën werd daarom vergroot van vier naar vijf. J-compagnie nam de compound van de vertrekkende G-compagnie in Sisophon over, K-compagnie die van H-compagnie in Phum Nimit en M-compagnie de compound van F-compagnie in Sok San. I- en L-compagnie namen locaties over van E- en F-compagnie in Phum Prasat en Phum Thma Pok. Alvorens Cambo-III zich terugtrok, kreeg het bataljon een extra taak: het beveiligen van transporten met soldij voor de soldaten van het nieuwe nationale Cambodjaanse leger. De dood van marinier R.M.H. Bos op 23 juli 1993 wierp een schaduw over de uitzending.

Voor Cambo-III begon de eindfase van de UNTAC-inzet toen M-compagnie opdracht kreeg vóór 15 juli 1993 uit Sok San te vertrekken. Het Nederlandse bataljon moest vervolgens vóór 20 augustus 1993 de aangrenzende sector 2 van het afreizende bataljon uit Bangladesh overnemen. In het vervolg heetten de oude sectoren 1 en 2 respectievelijk sector 1-West en sector 1-Oost. I-compagnie kreeg in dit kader de opdracht vanaf 5 augustus het vliegveld van Siem Reap en het provinciale UNTAC-hoofdkwartier te bemannen. Het bataljon begeleidde ten slotte vanaf 2 september de terugtrekking van het Pakistaanse bataljon uit de oude sector 3.

Twee weken later, op 14 september, begon Cambo-III zelf aan zijn vertrek door overgave van een aantal grensposten aan het Cambodjaanse leger. Alleen op de vliegvelden van Siem Reap, Phum Banteay Neang en Poi Pet bleven tot op het laatst detachementen achter. Het mandaat van UNTAC liep op 24 september 1993 af. Cambo-III beëindigde op 5 oktober zijn operationele taken. I-, J- en L-compagnie verlieten op 11 oktober Cambodja. M-compagnie en de verzorgingscompagnie bevonden zich op dat

moment in Sisophon. K-compagnie ontruimde op 12 oktober de grensplaats Poi Pet en voegde zich bij de staf in Phum Nimit. De laatste eenheden verlieten op 16 oktober het land.

Commandanten Cambo-I, Cambo-II en Cambo-III

lkolmarns H.F. Dukers (22 april 1992 - 8 december 1992)

lkolmarns P.C. Cammaert (8 december 1992 - 10 juni 1993)

lkolmarns F.W. Hoogeland (10 juni 1993 - 5 oktober 1993)

Commandanten Movement and Control Unit

maj A. Huttenga (2 juli 1992 - 11 januari 1993)

maj J. Biesmans (11 januari 1993 - 4 juli 1993)

maj A. Huttenga (4 juli 1993 - 18 november 1993)

Commandanten F-27 Troopship detachment

maj T.J. Zuurbier (20 mei 1992 - 10 september 1992)

maj A. Kappers (10 september 1992 - 18 november 1992)

Overledenen

marn1 R.M.H. Bos (23 juli 1993)

matr 1 LDVKV L. van Doremalen (19 oktober 1993)

Aanbevolen literatuur

Bais, K. *Het mijnenveld van een vredesmacht: Nederlandse blauwhelmen in Cambodja*. Den Haag, 1994.

Cammaert, P.C. "Verenigde Naties-operaties in Cambodja: omzien en vooruitkijken". *Marineblad*, CIV-3 (1994) 90-95.

Cinqualbré, R.; Langenkamp, M. en Majoor, J. *Dutchbatt (III). Royal Netherlands Marine Corps, herinneringsboek detachment Cambodja - III*. S.l., 1993.

Cremer, C.C. "Mijnenruimers in Cambodja". *Armex*, nr. 9 (1993) 21-23.

Dukers, H.F. "Peace-keeping in Cambodja: Nederlandse mariniers in UNTAC". *Mars in Cathedra*, nr. 94 (1993) 2845-2859.

Fiers, W. "Explosievenopruiming in Cambodja". *Carré*, XXIII-3 (2000) 18-22.

Geldere, G.J. "Stafofficier genie bij HQ-UNTAC, Cambodja. Russisch roulette of een spreadsheet". *Militaire Spectator*, CLXVII-5 (1998) 238-244.

Huijssoon, W.A. "United Nations Transitional Authority in Cambodia: een terugblik op een grootse VN-operatie". *Militaire Spectator*, CLXIII-12 (1994) 525-535 en CLXIV-1 (1995) 27-37.

Roos, K.C. “UNTAC’s civilian police monitors” in: N. Azimi, *The United Nations Transitional Authority in Cambodia (UNTAC): debriefing and lessons*. Londen, 1995.

Schoonoord, D.C.L. *De Koninklijke Marine in actie voor de Verenigde Naties: mariniers in Cambodja 1992-1993*. Leeuwarden, 1993.

Geactualiseerd: 18 maart 2010